

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTMANLANDS LÄN

Naturvårds- och fiskeenheten
Per-Olof Martinsson
031-60 52 29

Beslut
2002-09-02

Diarienummer
511-51007-2000

Sida
1(13)

Naturreservatet Svarvaretorpet i Melleruds kommun

Beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken

Innehåll

Beslut
Syfte
Föreskrifter för naturreservatet
Administrativa data
Beskrivning av naturreservatet
Planeringsbakgrund
Behov av och motiv för skydd
Ärendets handläggning
Upplysningar
Skötselplan

Bilagor

Bilaga 1. Beslutskarta
Bilaga 2. Översiktskarta
Bilaga 3. Utdrag ur häradskartan nr 34, 1890
Bilaga 4. Sändlista
Bilaga 5. Hur man överklagar

Beslut

Länsstyrelsen beslutar att det område, som på den bilagda kartan (bilaga 2) avgränsats med streckad röd linje, skyddas som naturreservat med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808).

Reservatets namn skall vara **Naturreservatet Svarvaretorpet**.

Länsstyrelsens beslut om samrådsskyldighet enligt 20 § naturvårdslagen daterat den 25 juni 1985, dnr 11.122-1126-74, upphävs när föreliggande beslut vunnit laga kraft.

Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- för den vetenskapliga naturvården bevara och utveckla ett utmärkt exempel på en dalsländsk ängsgranskog med idegran och en av landets rikaste förekomster av uddbräken.
- hålla området tillgängligt för naturstudier och friluftsliv.
- följa upp de åtaganden som följer av medlemskapet i den europeiska unionen. Reservatet har godkänts av regeringen att ingå i det europeiska nätverket av skyddade områden, Natura 2000.

Syftet skall tryggas genom att:

- naturskogen i huvudsak lämnas till fri utveckling utan några skogliga åtgärder med undantag för naturvårdande åtgärder i syfte att främja bestånden av idegran och uddbräken.
- kulturskogen på sikt tillåts utvecklas till naturskog.

Föreskrifter för naturreservatet

För att uppnå syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 3 och 21 §§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken, att nedan angivna föreskrifter skall gälla. Vård och förvaltning skall bedrivas i enlighet med upprättad skötselplan, bilaga 3.

A. Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att använda mark- och vattenområden

Förutom föreskrifter och förbud enligt andra författningar är det inte tillåtet att:

1. uppföra byggnad
2. uppföra mast, antenn, torn, vindkraftverk eller annan anläggning;
3. anlägga väg eller stig;
4. spränga, schakta, muddra, tippa eller fylla ut;
5. dika, dikesrensa eller dämja;
6. anordna upplag;

7. slutavverka, gallra, röja eller utföra annan skogsvårdsåtgärd;
8. skada eller bortföra torraka, vindfälle eller låga;
9. bedriva täkt i någon form, kommersiellt eller för husbehov
10. tillföra kemiskt eller biologiskt bekämpningsmedel;
11. tillföra gödselmedel;
12. plantera in för trakten främmande växt- eller djurart.

Åtgärder som anges i den till detta beslut hörande skötselplan får utföras, av naturvårdsförvaltaren eller av den som naturvårdsförvaltaren utser, utan hinder av föreskrifterna A6 och A7.

B. Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken om skyldighet för ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla intrång inom området.

Ägare och annan rättighetshavare förpliktigas tåla att följande åtgärder vidtas i reservatet i enlighet med bifogad skötselplan (bilaga 3).

1. utmärkning av reservatets gräns;
2. uppsättning av informationsskyltar;
3. markering och underhåll av stigar;
4. utförande av biotopvårdande åtgärder.

C. Ordningsföreskrifter för allmänheten enligt 7 kap 30 § miljöbalken.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar är det inte tillåtet att:

1. framföra motordrivet fordon;
2. göra upp eld;
3. plocka eller gräva upp växter;
4. tillvarata eller på annat sätt skada torraka, låga eller vindfälle;
5. medföra hund som inte är kopplad;
6. utan länsstyrelsens tillstånd anordna orienteringstävling eller sätta upp fast orienteringskontroll;
7. tälta;

Plockning av bär och matsvamp är tillåten utan hinder av föreskriften C3.

D. Fastställelse av skötselplan för naturreservatet och beslut om förvaltare av reservatet enligt 3 § resp. 21 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Länsstyrelsen fastställer härmed den bifogade skötselplanen (bilaga 3) för naturreservatets långsiktiga vård. Skötselplanen skall ligga till grund för naturreservatets skötsel och skall vid uppkommande behov revideras. Planens övergripande målsättningar och riktlinjer skall dock gälla utan begränsning i tiden. Fastställelsen omfattar inte den ekonomiska utredningen.

1. Naturreservatet skall utmärkas enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och naturvårdsverkets anvisningar.
2. Stiftelsen för Västsvenska Fritidsområden skall vara naturvårdsförvaltare. Denna skall fortlöpande samråda med Länsstyrelsen.
3. Länsstyrelsen meddelar föreskrifter om naturvårdsförvaltningen genom fastställandet av bifogade skötselplan. Syftet med naturvårdsförvaltningen är att tillse och värna områdets naturmiljöer så att deras höga naturvärden kan bestå samt att hålla området tillgängligt för friluftsliv.

Administrativa data

Namn:	Svarvaretorpet
Kommun:	Mellerud
Areal:	14,5 ha
Gräns	Enligt bifogad beslutskarta (bilaga 2)
Fastigheter och ägare:	Hällan 1:31, Anders Jacobsson, Staffan Jacobsson och Kajsa Övergaard Hällan 1:46, Mats Johansson
Karta	Ekonomiska kartan 09B3j
Naturvårdsförvaltare:	Stiftelsen för Västsvenska Fritidsområden
Riksregisternummer	14-02-154

Beskrivning av naturreservatet

Naturvärden

Terrängen är typisk för områden med kvartskalkskiffer. Ett flertal ryggar utsträckta i huvudsakligen nordnordost-sydsydvästlig riktning omväxlar med långsmala sänkor. Lutningen mot sänkorna är på vissa ställen brant och flerstädes finns små bergsstup. Ryggarna är ofta uppsplittrade och bildar små, fristående kullar.

Området är beläget inom Dalformationens södra del. Vid Dals Rostock är lagerserien komplett med från väster till öster: konglomerat-kvartsitsandsten-skiffer-kvartskalkskiffer-spilit-kvartsitbäddar-kvartsitskiffer-kvartsit-lianeskiffer.

Inom området växer Sveriges största bestånd av ormbunken uddbräken (*Polystichum lobatum*). Ormbunken är mycket sällsynt i landet och anses utrotningshotad. Arten växer på kvarts-kalkskiffern och längst i öster även på kvartsitbädd.

Skogen inom naturreservatet är s.k. ängsgranskog. Denna skogstyp finns i Västsverige inom Dalformationens kalkområden samt på ett fåtal andra platser med god näringsriktighet, exempelvis Ovandalen på Halleberg. Skogen som domineras av gran har ett stort lövinslag och ett örtrikt fältskikt. I bottenskiktet uppträder krävande markmossor. Ängsgranskogen är inte homogen inom området utan partier med mer hedartad vegetation förekommer.

Lövinslaget består av lövbuskar som skogstry, olvon och hassel samt lövträd som ek, lönn, björk, sälg, asp och rönn. De ädla lövträden har mestadels kläna dimensioner och tillhör vanligen buskskiktet. Al uppträder i de fuktiga sänkorna och tallar finns spridda inom området. I den östra delen växer ett tjugofemtal idegranar.

De vanligaste växterna i fältskiktet är blåsippa, harsyra, bergsslok och vispstarr. Örtor som vätteros, skogsbingel, sårläka och myskmadra är mer sparsamt förekommande.

I bottenskiktet växer ett flertal arter mossor som indikerar god markstatus. Mossfloran har en särskild sammansättning på de ställen där lerskiffern går i dagen och då i synnerhet på de vertikala bergssidorna. Här förekommer bl a *Tortella tortuosa*, *Neckera crispa* och *Anomodon*-arter, och laven *Pannaria microphylla* är ett karakteristiskt inslag.

Epifytfloran (floran på träden) är inte särskilt rik men släkten som *Uloa* och *Orthotrichum* finns flerstädes, i synnerhet på asp, sälg och lönn.

Kulturhistoriska värden

I området runt och på Kroppefjäll togs under 1800-talets stora befolkningsökning många torp och backstugor upp på fjället. Norr om Svarvaretorpet har legat ett sådant torp, som enligt den gamla häradskartan från 1890 hette Månen.

På kartan (bilaga 3) kan man se många små åkertegar vilka ligger som omslutna av ett slåtterängshav med inslag av lövträd. Området är i samband med reservatsbildningen inte särskilt undersökt men här kan finnas rester från bebyggelse, landskapselement och, som framgår av kartan, spår från äldre markanvändning främst i form av gamla åkerformer och slåtterängsstrukturer.

Torpmiljöerna på Kroppefjäll utgör viktiga historiska platser i landskapet som vittnar om förändrad markanvändning, äldre tiders jordbruk och de obesuttnas levnadsförhållanden under 1800-talet i en karg utmarksmiljö.

Friluftsliv

Naturreservatet nås endast via enskilda vägen mellan OK-stugan och Branterud. En markerad strövstig passerar genom reservatet. Uppmärksamheten gjordes som naturvårdande beredskapsarbete år 1975.

Syftet med reservatet är huvudsakligen vetenskapligt. Växtplatserna för ormbunken uddbräken är mycket känsliga för slitage. Någon kanalisering av besökare bör inte ske till området. Inga serviceanordningar bör därför förekomma, förutom två upplysningsskyltar.

Planeringsbakgrund

Riksintressen m.m.

Svarvaretorget ingår helt i riksintresse för naturvården (område NP18 Kroppefjäll).

Kommunal översiktsplan

I den kommunala översiktsplanen ÖP90 ingår det aktuella området i ett större avsnitt på Kroppefjäll som anges som "Naturområde av stort värde för naturvård, rekreation och rörligt friluftsliv".

Internationell betydelse

Regeringen har den 22 januari 1998 redovisat större delen av reservatsområdet till EG-kommissionen enligt rådets direktiv 92/43 EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda växter, objekt SE0530106.

Behov och motiv för skydd

Som framgår av ovanstående finns inom området betydande naturvärden knutna till främst skogsmiljöerna och förekomsten av uddbräken. Svarvaretorget utgör en av värdekärnorna inom Kroppefjällsområdet, som anses vara av riksintresse för naturvården.

Enligt Länsstyrelsens mening föreligger ett stort allmänt intresse av att bevara områdets naturvärden. Eftersom dessa är av den karaktären att de lätt kan spolieras, t.ex. genom skogsbruksåtgärder, bör ett lämpligt skydd övervägas. Bl.a. på grund av det omfattande intrång som förbud mot skogsbruk innebär gör Länsstyrelsen bedömningen, att området bäst ges ett långsiktigt skydd genom att naturreservat inrättas. Föreskrifterna för reservatet har avvägts mot enskilda intressen enligt 7 kap 25 §.

Genom att området förordnas som naturreservat kan också intentionerna i kommunens översiktsplan anses tillgodosedda, liksom hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken.

Ärendets handläggning

I mars 1974 kom en skrivelse från växtbiologiska institutionen i Uppsala med begäran om skydd för ormbunken uddbräken. Älvsborgs läns norra

naturvårdsförbund instämde i kravet på förstärkt skydd genom skrivelse i april 1974. Kommunstyrelsen i Melleruds kommun uttalade vid sammanträde i juli 1974 att skyddet av uddbräken är av riksintresse och därför en statlig angelägenhet. Naturvårdsverket anförde i en skrivelse i maj 1974 att ett förordnande som naturreservat jämlikt 7 § NVL är väl motiverat. Verket utpekade två områden, vilka i första hand bör skyddas. Ett av dessa är området kring Svarvaretorpet. I skrivelsen sades också att skyddszonen kring lokalerna inte bör ha för ringa utsträckning. I länets naturvårdsplan, "Natur i Älvsborgs län" utgiven 1976, har området kring Svarvaretorpet angetts ha särskilt högt naturvärde, klass I.

1979 upprättade Länsstyrelsen förslag till bildande av naturreservat med förslag till skötselplan. På grund av svårigheten att finansiera intrånget i markanvändningen på skogsmarken valde Länsstyrelsen att i det skedet inte driva reservatsarbetet vidare.

Länsstyrelsen beslutade den 25 juni 1985 om inrättande av samrådsområde inom huvuddelen av det nu aktuella området. Ett av motiven var den riksintressanta förekomsten av ormbunken uddbräken.

I samband med genomförandet av Natura-2000 arbetet i dåvarande Älvsborgs län aktualiserades området på nytt och förankringsarbete genomfördes. Markägarna ställde sig positiva till att området skulle ingå i Natura-2000 nätverket och därmed också bli föremål för skydd, i första hand som naturreservat.

Efter utförd värdering av markerna under 1999-2000 genomfördes förhandlingar och överenskommelse träffades om intrångsersättning med samtliga markägare.

Förslag till beslut om naturreservat och tillhörande skötselplan har den 30 april 2002 skickats ut på remiss.

Yttrande har inkommit från Regionmuseum Västra Götaland. De synpunkter som framförts har tillgodosetts i detta beslut.

Melleruds kommun, Vägverket och Telia har inte något att erinra mot förslaget. Naturvårdsverket avstår från att yttra sig, och övriga remissinstanser, Skogsvårdsstyrelsen, SGU, Naturskyddsföreningen Dalsland och Dalslands Ornitologiska Förening har inte svarat.

Mats Johansson, Anders Jacobsson, Staffan Jacobsson och Kajsa Övergaard har, som berörda mark- och sakägare, förelagts att inkomma med eventuella synpunkter på förslaget. Inga synpunkter har inkommit.

Kroppefjälls OK och Kroppefjälls fritidscenter har tillfrågats och ställt sig positiva till förslaget att placera informationsskyltar och anvisa parkering vid fritidscentret respektive vid klubbstugan.

Uppllysningar

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen med stöd av 7 kap 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter. Finns det synnerliga skäl får Länsstyrelsen helt eller delvis upphäva detta beslut. Eftersom reservatet består av ett av regeringen förtecknat Natura 2000-område krävs tillstånd enligt 7 kap 28 a § miljöbalken för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i området.

Eftersom området i stort skall lämnas till fri utveckling skall vindfällan och stormskadad skog lämnas. Det ansvar som markägaren har enligt 29 § skogsvårdslagen kommer efter reservatsbildningen att vara statens ansvar.

Detta beslut kungörs i länets författningssamling.

Hur man överklagar

./. Detta beslut kan överklagas hos regeringen, Miljödepartementet, se bilaga 6 (formulär 8).

I detta ärende har länsöverdirektören Göran Bengtsson beslutat och naturvårdshandläggaren Per-Olof Martinsson varit föredragande. I handläggningen har även enhetschefen Sven Swedberg, naturvård och fiske, länsarkitekten Måns Hagberg, plan- och bostadsenheten, antikvarien Marie Odenbring Widmark, kulturmiljöenheten samt länsjuristen Jonas Ledelius deltagit.

Göran Bengtsson

Per-Olof Martinsson

SKÖTSELPLAN

I. DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN

ÖVERGRIPANDE MÅL

Målet med skötseln skall vara att bevara områdets orördhet och av bl.a. denna betingade biologiska värden. Målet är i andra hand att tillvarata de förutsättningar för friluftsliv som betingas av orördheten och det rika växt- och djurlivet.

Beträffande *skogen* i reservatet innebär detta bl.a. att en ytterligare utveckling mot naturskog skall främjas genom att skogen i huvudsak lämnas för fri utveckling med ökande andel gamla träd, torrakor, lågor etc. Ett viktigt syfte är att naturskogsgynnade växt- och djurarter skall bevaras i goda populationer och helst öka i antal.

Beträffande ormbunken *uddbräken* är syftet att bevara och utveckla de rika bestånden. Även om detta bedöms kunna ske genom fri utveckling av biotopen, bör arten följas upp regelbundet. Förnyad ställning till eventuella skötselåtgärder bör tas, t.ex. om bestånden minskar eller om enskilda exemplar synes missgynnade i samband med succession mot mer sluten skog.

Skötseln skall också inriktas på att bevara och utveckla bestånden av *idegran*. Detta sker bäst genom regelbundet återkommande röjning av vegetation, främst gran, som hotar att växa in i och missgynna idegranarna.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

Skötsel av skog och våtmarker

Med undantag för de åtgärder som kan erfordras för att främja bestånden av idegran och uddbräken skall skogen i området, inklusive partierna med yngre skog, lämnas för fri utveckling. Vindfällan och andra kullfallna träd skall således som regel ej upparbetas. Träd som blockerar framkomligheten på stigar som märkts ut får, genom naturvårdsförvaltarens försorg, kapas och läggas åt sidan. Detsamma gäller utmed reservatets gräns för träd som kan orsaka skada på omgivningen.

För eventuella skogsvårdsåtgärder som aktualiseras efter t.ex. skogsbrand eller insektsangrepp erfordras medgivande av dispens från föreskrifterna för reservat. Vid prövningen skall därvid särskilt beaktas de råd och anvisningar om skogsskydd i naturskyddade områden som meddelas av Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen.

Kulturlämningar

Äldre markstrukturer, landskapselement som stenmurar och odlingsrösen samt byggnadsgrunder kan med fördel hållas fria från vegetation där detta inte motverkar bevarandet av idegran och uddbräken. Åtgärder för kultur-

miljön med fördel utföras i samband med skötselåtgärder som uthuggning av ljusbrunnar och utglesning kring idegranar och uddbräkenbestånden.

II. ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV

ÖVERGRIPANDE MÅL

Målsättningen är att hålla området tillgängligt för naturstudier och vildmarksbetonade naturupplevelser genom informationsskyltar och befintliga stigar, men någon direkt kanalisering av besökare till området skall inte ske och inga serviceanordningar bör därför förekomma inom området.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDER

Tillgänglighet

Med bil nås naturreservatet endast via enskilda vägen mellan OK-stugan och Branterud. Till fots kan reservatet nås via flera stigar från västra delen av Dals Rostock. Parkeringsmöjligheter finns vid Kroppefjälls fritidscentrum sydväst om Dals Rostock.

En markerad strövstig passerar genom reservatet. Några nya stigar bör inte anläggas inom reservatsområdet.

Beträffande den stig som naturvårdsförvaltaren märkt ut gäller att underhåll får ske utan hinder av reservatsföreskrifterna A7-8, dvs träd som fallit över stigen får kapas och läggas åt sidan.

Informationsskyltningen bör i första hand begränsas till parkeringsplatsen vid Kroppefjälls fritidscentrum. Informationsskyltar skall ha av Länsstyrelsen godkänd text och bör innehålla en orienteringskarta som visar reservatets omfattning, stigar etc. Skyltarna bör också ge en kort beskrivning av områdets natur- och kulturvärden, skyddsmotiv, beslutsmyndighet, förvaltare samt föreskrifter för allmänheten.

Mindre och enklare skyltar placeras vid reservatsgränsen med läge ungefär enligt den bifogade kartan till skötselplanen. Dessa bör främst upplysa om reservatets gränser och de föreskrifter som berör allmänheten.

Utmärkning av reservatets gräns

Gränsmarkering skall, genom förvaltaren försorg, utföras enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och Naturvårdsverkets anvisningar.

III. DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING

Dokumentation av skötselåtgärder m.m.

Dokumentation av skötseln skall göras med avseende på utförda åtgärder, tidpunkten för utförandet, noteringar om effekter av åtgärden, kostnader och intäkter samt finansieringen av förvaltningen. Naturvårdsförvaltaren svarar för dokumentationen av skötseln.

Naturvårdsförvaltaren av reservatet bör vidare dokumentera förhållanden som kan påverka naturvärdena inom reservatet negativt, såsom slitage och nedskräpning.

Dokumentationen skall utgöra ett av underlagen vid eventuell revidering av skötselplanen.

Om överträdelser av reservatsföreskrifterna eller andra åtgärder som kan hota naturvärdena, uppmärksammas av naturvårdsförvaltaren bör denna snarast ta kontakt med tillsynsmyndigheten (f.n. Länsstyrelsen).

Uppföljning av naturvärdenas utveckling m.m.

I första hand bör upprättas program för att följa upp förekomsterna av uddbräken och idegran.

IV. REVIDERING AV SKÖTSELPLANEN

De åtgärder som anges i skötselplanen skall ses över vart tionde år eller i övrigt när det kan anses motiverat. Om det anses motiverat skall skötselplanen revideras i samband med översynen.